DOI 10.26886/2520-7474.6(44)2020.15

UDC: 371.134

MOTIVATION AS A FACTOR OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS

O. M. Sahach, PhD of History

<https://orcid.org/0000-0002-4504-3405>

e-mail: Oksmos78@ukr.net

K. D. Ushynskiy, Chernihiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Chernihiv, Ukraine

The work of a teacher requires constant enrichment of knowledge, development of skills; therefore, it is important to find out the level of motivation of a student for continuous professional development.

The purpose of the article is to consider motivation as one of the fundamental factors of continuous professional development of future teachers in the process of studying in a higher education institution. The purpose determines the following tasks: to study the motives for choosing the profession of a teacher and the level of development of motivation for continuous professional advancement in the process of professional training.

The methodological basis of the article is philosophical, psychological, pedagogical theories and ideas that reveal the conceptual approaches to the studied issues.

The student's professional motivation is the basis of the professional training they receive in a higher education institution. The completion of educational tasks is the basis through which the needs and interests that motivate the student to study future professional activities are met.

Key words: motivation, professional training, professional development, continuous professional development, students of the Faculty of Physical Education.

кандидат історичних наук, Сагач О. М. Мотивація як чинник професійного зростання майбутніх вчителів / Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, Чернігів, Україна

Діяльність педагога вимагає постійного збагачення знань, розвитку здібностей, тому, важливо з'ясувати рівень мотивації студента щодо неперервного професійного зростання.

***Метою статті** є розгляд мотивації як одного із основоположних чинників неперервного професійного зростання майбутніх вчителів у процесі навчання у закладі вищої освіти. Мета зумовлює наступні завдання: вивчення мотивів вибору професії вчителя та рівня розвитку мотивації щодо неперервного професійного зростання у процесі професійної підготовки.*

***Методологічною основою** статті є філософські, психологічні, педагогічні теорії та положення, які розкривають концептуальні підходи щодо досліджуваної проблематики.*

Професійна мотивація студента є основою тієї професійної підготовки, яку він отримує у закладі вищої освіти. Виконання навчальних завдань є тією основою через яку задовольняються потреби та інтереси, що спонукають студента до вивчення майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: мотивація, професійна підготовка, професійне зростання, неперервне професійне зростання, студенти факультету фізичного виховання.

Вступ. Успішність професійної реалізації майбутнього педагога залежить від впевненості у тому, що розвиток професійної майстерності залежний від його власного професійного зростання. Професійний розвиток вчителя це процес неперервних перетворень у педагогічній діяльності, які призводять до стійкого розвитку професіоналізму. Кожний наступний рівень означеного процесу, виходячи з положення про його цілісність, системну організованість та підпорядкованість логіці неперервної педагогічної освіти, пов'язаний із попереднім. Такий підхід дозволяє виділити наступні його етапи: етап професійного самовизначення та розвитку під час навчання у закладі вищої освіти; етап професійного вдосконалення та професійного зростання під час післядипломної підготовки у ході підвищення кваліфікації. Вказані етапи поєднує у єдине ціле орієнтація на динамічний розвиток педагога.

Успішність професійної реалізації майбутнього педагога залежить від впевненості у тому, що розвиток професійної майстерності залежний від його власного професійного зростання. Діяльність педагога вимагає постійного збагачення знань, розвитку здібностей, тому, важливо з'ясувати рівень мотивації студента щодо неперервного професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблематики мотивації є однією з ключових як у педагогічній науці так і у психології. Як психологічну категорію проблему мотивації навчання досліджували С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, П. Якобсон, В. Вілюнас. Як компонент навчальної діяльності навчальну мотивацію досліджували В. Асєєв, Л. Божович, Л. Виготський, Н. Зубалій, А. Маркова, А. Кузьмінський, М. Скаткін, О. Савченко, Г. Щукіна. Проблема вибору майбутньої професії і мотивації досліджували Є. Ільїн, І. Кон, Л. Божович, К. Платонов, Е. Клімов, Е. Зеєр. Однак чимало аспектів

щодо мотивації як чинника професійного зростання майбутніх вчителів потребують подальшого опрацювання.

Метою статті є розгляд мотивації як одного із основоположних чинників неперервного професійного зростання майбутніх вчителів у процесі навчання у закладі вищої освіти. Мета зумовлює наступні завдання: вивчення мотивів вибору професії вчителя та рівня розвитку мотивації щодо неперервного професійного зростання у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Мотивація це бажання, спонукання, стимули які призводять до активності людини та визначають її спрямованість. Мотивація внутрішньо спонукає до активності, поєднує у собі змістовну та динамічну сторони, як актуального так і потенційного змісту. Загалом мотивація визначається як процес, що починається з актуалізації мотиву, а завершується виникненням спонукань до будь-якої дії [5, с. 102–107].

Вивченню мотивації присвячена значна кількість робіт. Першими, власне мотиваційними, теоріями вважаються ті які виникли у XVII – XVIII ст. Серед них можна назвати наступні: теорія прийняття рішень, заснована на раціоналістичній основі трактувала поведінку людини; теорія автомата яка виходила з позицій ірраціоналізму. Починаючи з 20-х рр. XX ст. розробляються теорії мотивації, які стосуються власне людини, авторство яких належало К. Левіну, Г. Олпорту, Г. Мюррею.

Як педагогічну проблему розвиток мотивації щодо навчальної діяльності можна розглядати з позиції загальної теорії розвитку серед представників якої Ф. Бекон, М. Монтень, І.-Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвецій, К. Ушинський. Як психологічну категорію проблему мотивації навчання досліджували С. Рубінштейн, О. Леонт'єв, П. Якобсон, В. Вілюнас. Проблеми навчальної мотивації студентів вищих навчальних закладів досліджували А. Бугрименко, Є. Ільїн,

Р. Борківська, О. Гринчишин, І. Зайцева, Н. Клименко, Л. Міхеєва, Т. Чаусова, Ю. Чебакова. Проблематики професійного вибору та мотивації досліджували Є. Ільїн, Г. Крайг, І. Кон, Л. Божович, В. Мерлін, К. Платонов, Е. Клімов, Е. Зеєр, Є. Іл'їн, зауважує на тому, що студенту необхідні стійкі професійні мотиви у навчанні та чіткі уявлення про його майбутню професію. Отже, мотивація у процесі оволодіння професією, пов'язана, перш за все, з цікавістю щодо неї, та є тією передумовою яка необхідна для розвитку професіоналізму [9].

Е. Зеєр розглядає мотивацію як складову професійного розвитку, структурний компонент професіоналізму. У свою чергу професійний розвиток визначається як «формування стійких позитивних мотивів, соціально значущих та професійно важливих якостей людини, готовності до постійного професійного зростання, знаходження оптимальних прийомів та способів якісного і творчого виконання професійної діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей спеціаліста» [3, с. 73–76; 12].

Є. Ільїн доводить, що на успішність навчання, насамперед, впливають професійні та пізнавальні мотиви. Складовими загального мотиву навчальної діяльності є пізнавальна, професійна, прагматична, соціально-суспільна та особистісно-престижна мотивація [4, с. 34–37]. Б. Зеленський у своїх дослідженнях доводить, що мотивація є важливим чинником успішної фізичної активності студента [10].

Мотивація визначає напрямки майбутніх перетворень щодо особистості студента з урахуванням потреб педагогічної діяльності та орієнтацією на вдосконалення та професійний розвиток. В період оволодіння професією студент повинен мати стійкі професійні мотиви щодо навчання, пов'язані з інтересом до його майбутньої професії, оскільки на цьому етапі мотивація є тією передумовою, що необхідна для розвитку професіоналізму.

Наявність мотивації до професійного розвитку є однією з важливих якостей педагогічного працівника, але її формування за короткий час неможливе. Говорячи про мотивацію щодо неперервного професійного зростання майбутнього педагога, слід розглядати, перш за все, навчально-професійну мотивацію, що ґрунтується на професійному спрямуванні та направлена на вирішення професійних завдань [4, с. 34–37; 6, с. 22–24].

Експериментальне дослідження було проведене на базі факультету фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Експериментальна група складала 67 осіб, вік респондентів – від 17 до 22 років. У процесі дослідження мотивації навчальної діяльності було виокремлено мотиви отримання освіти та мотиви вибору спеціальності.

Цікавість до майбутньої професії формується на стадії її вибору. Мотивація, на етапі професійного вибору, має визначальне значення щодо процесу професійного самовизначення [7; 12]. Результати дослідження мотивації вибору професії (за Ільїним Є. П.) студентами досліджуваної групи представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Мотиви вибору професії	Низький	Середній	Високий
	% респондентів	% респондентів	% респондентів
Інтерес до предмета	14,93	44,77	40,30
Нестандартність, творчий зміст роботи	44,77	40,30	14,93
Бажання стати вчителем	14,93	59,70	25,37
Бажання надати допомогу учням	40,30	40,30	19,40
Можливість проявити здібності	34,33	46,27	19,40
Необхідність постійного зростання	50,28	35,82	13,94
Перебування в культурному середовищі	10,45	59,70	29,85
Самостійність, свобода діяльності	29,85	50,75	19,40
Підвищена вимогливість до себе	25,37	55,23	19,40
Любов і вдячність учнів	70,15	19,40	10,45
Велика відпустка влітку	20,90	19,40	59,70
Розуміння проблем учнів	10,45	70,15	19,40

Визнання з боку суспільства	26,87	53,73	19,40
Рівень заробітної платні	59,70	29,85	10,45
Сімейні традиції	40,30	29,85	29,85
Зручний графік роботи	10,45	40,30	49,25
Можливість додаткового заробітку	29,85	10,45	59,70

Кількісний та якісний аналіз отриманих даних показує, що серед опитаних респондентів бажання займатися педагогічною діяльністю високий рівень та середній рівень мотивації мали 25,37 % та 59,7 % відповідно. Високим та середнім рівнем цікавості до предмету «Фізичне виховання» визначились 40,40 % та 44,77 % відповідно. Обираючи професію можливістю виявити власні здібності послуговувались 46,27 % респондентів з середнім рівне мотивації та 19,40 % з високим рівнем мотивації. Необхідність постійного професійного зростання усвідомлювали 50,75 % респондентів. Водночас 59,7 % респондентів обираючи професію мали високий рівень мотивації щодо прагнення додаткового заробітку та великої відпустки, 49,25 % респондентів щодо можливості мати зручний графік роботи. Загалом же, аналіз результатів надав можливість з'ясувати, що більше половини студентів досліджуваної групи обирали професію відповідно до власної педагогічної спрямованості та інтересу до навчального предмету «Фізичне виховання», виходячи з усвідомлення власних педагогічних можливостей та необхідності постійно розвиватись.

Сприйняття особистістю професії, адаптація до професійної діяльності формується на стадії професійної підготовки. Процес оволодіння педагогічною професією та осмислення професійної діяльності є найбільш складним у мотиваційній структурі. Починаючи своє навчання у ЗВО студент зтикається зі зниженням рівня зовнішнього контролю щодо власної навчальної діяльності та зі зміною її структури. Для успішного навчання необхідна виражена мотивація, оскільки здобувач освіти має самостійно планувати, реалізовувати та контролювати його [1; 12]. Мотивація є спонукальною силою щодо

процесу навчання.

Мотивація учіння у ЗВО розвивається безпосередньо у процесі навчально-пізнавальної діяльності майбутнього педагога, адже виникають, нові, пов'язані із навчанням, життєві цілі та сенсоутворюючі мотиви. Установка ж щодо активного навчання виникає тоді, коли до учіння спонукає особистісний пізнавальний інтерес, в основі якого лежить внутрішній мотив [2, 43–47]. Діагностика спрямованості та розвитку навчальної мотивації (за Дубовицькою Т. Д.), представлена у таблиці 2.

Таблиця 2.

<i>Рівень мотивації</i>	<i>I курс</i>	<i>IV курс</i>	<i>Різниця</i>
	% респондентів	% респондентів	%
Низький рівень	14,93	5,97	8,96
Середній рівень	44,77	47,76	2,99
Високий рівень	40,30	46,27	5,97

Аналізуючи спрямованість і рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності студентів факультету маємо зазначити, що серед студентів 1 курсу переважає середній рівень внутрішньої мотивації, який складає 44,77 % опитаних респондентів. Високий рівень внутрішньої мотивації мали 40,3 % респондентів. Перевага кількості студентів із середнім рівнем внутрішньої мотивації, на нашу думку пов'язана, перш за все, зі зниженням рівня зовнішнього контролю. Низький рівень внутрішньої мотивації мали 14,93 % респондентів, що співпадає з відсотком тих здобувачів вищої освіти, які вступаючи у ЗВО мали низький рівень мотивації щодо бажання працювати у закладах освіти.

Завданням освітньої діяльності в ЗВО, сьогодні стає створення умов та активізація чинників, які мають позитивний вплив на розвиток навчальної діяльності студента, прискорення його професійного самовизначення. Показники отримані у результаті дослідження рівня спрямованості і розвитку внутрішньої мотивації студентів четвертого

курсу показують позитивну динаміку, щодо рівня їх внутрішньої мотивації. Так, кількість респондентів з низьким рівнем внутрішньої мотивації зменшилась на 8,96 %, а респондентів з високим рівнем внутрішньої мотивації збільшилась на 5,97 %. Отримані показники свідчать про створення у закладі вищої освіти позитивних умов та активізацію чинників, які позитивно впливають на розвиток навчальної діяльності майбутнього педагога, прискорення його професійного самовизначення, вказують на емоційне задоволення від процесу навчальної діяльності, коли оволодіння навчальним матеріалом стає метою навчання. Позитивна динаміка показників вказує на прояв власної активності студента щодо навчальної діяльності та підтверджує думку про те, що мотивація учіння у ЗВО розвивається безпосередньо у процесі навчально-пізнавальної діяльності майбутнього педагога. Важливим фактором у процесі формування професійної спрямованості є педагогічна практика яка є моделлю реальних умов професійної діяльності. Її результатом стає формування уявлення щодо реалій обраної професії, значення організаційних, комунікаційних, педагогічних здібностей, важливості безперервного оновлення власних знань, а отже і розвитку [8, с. 14–16]. У процесі оволодіння професією мотиви змінюються та набувають нового змісту, формується готовність діяти відповідно до цих мотивів.

Рівень мотивації щодо неперервного професійного зростання відіграє важливого значення щодо успішності розвитку рухової підготовки майбутнього вчителя. Так, мотивація визначається як важливий фактор успішної фізичної активності [11; 12].

Висновки. Професійна мотивація студента є основою тієї професійної підготовки, яку він отримує у закладі вищої освіти. Виконання навчальних завдань є тією основою через яку задовольняються потреби та інтереси, що спонукають студента до

вивчення майбутньої професійної діяльності. Сукупність цих потреб та інтересів складає базу професійної підготовки майбутнього педагога. Такі потреби як, надбання основи для власного вдосконалення та професійного розвитку, підвищення власної професійності, направляють особистість у процесі освоєння професії педагога. Перспективними для подальших досліджень є розроблення нових андрогогічних підходів щодо професійного зростання майбутніх педагогів.

Література:

1. Бугрименко, А. Г. (2006) Внутренняя и внешняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза. *Психологическая наука и образование*, 2006, 4, 51–60.
2. Гершунский, Б. С. (1986) *Педагогическая прогностика методология, теория, практика*. Киев; Вища школа. 200.
3. Зеер, Э. Ф. (2003) *Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов*. М.: Академический проект: Екатеринбург: Деловая книга. 336.
4. Ільїн, Є. П. (2004) *Мотивація і мотиви: підручник*. СПб.: Пітер. 112.
5. Иванников, В. А. (2006) *Психологические механизмы волевой регуляции. Учебное пособие: 3-е издание*, Питер, 2006, 208.
6. Кочарян, О. С., Фролова, Є. В, Павленко, В. М. (2011) *Структура мотивації навчальної діяльності студентів: навчальний посібник*. Харків.: Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського. 40.
7. Одінцова, В. М. (2017) Особливості мотивів вибору професії психолога. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 3. Т.1. 121–125.
8. Павлова, Н. А. (2005) Мотивация учебной деятельности студентов

педагогического вуза: автореф. дис.... канд. психол. наук. Ярославль, 24.

9. Сагач, О. М. (2018) Мотиваційний компонент як складова готовності у педагогічній теорії. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 151. 56–59.

10. Zelenskyi B., & Zelenskyi R. (2018). Motivation: Attitude of Students of Higher Education Institutions of the I-II Accreditation Levels Toward Physical Education Classes. *Teorija Ta Metodika Fizichnogo Vihovannja*, 18(3), 114–125.

11. Nosko M., Arkhypov O., Khudolii O., Filatova Z., & Yevtushok M. (2019) Pedagogical Conditions for Swimming Skills Development in Students of Pedagogical Educational Institutions *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2. 11. 240–255.

12. Nosko M., Sahach O, Nosko Y, Griban G et al. (2020) Professional development of future physical culture teachers during studying at higher educational institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 9. 5. 44–55.

References:

1. Bugrimenko, A. G. (2006) *Vnutrennyaya i vneshnyaya uchebnaya motivaciya u studentov pedagogicheskogo vuza*. Psihologicheskaya nauka i obrazovanie, 2006, 4, 51–60. [in Russian].

2. Gershunskij, B. S. (1986) *Pedagogicheskaya prognostika metodologiya, teoriya, praktika*. Kiev; Vishcha shkola. 200. [in Ukrainian].

3. Zeer, E. F. (2003) *Psihologiya professij: Uchebnoe posobie dlya studentov vuzov*. M.: Akademicheskij proekt: Ekaterinburg: Delovaya kniga. 336. . [in Russian].

4. Ilin, Ye. P. (2004) *Motyvatsiia i motyvy: pidruchnyk*. SPb.: Piter. 112. [in Russian].

5. Ivannikov, V. A. (2006) Psihologicheskie mekhanizmy volevoj regulyatsii. Uchebnoe posobie: 3-e izdanie, Piter, 2006, 208. [in Russian].
6. Kocharian, O. S., Frolova, Ye. V, Pavlenko, V. M. (2011) Struktura motyvatsii navchalnoi diialnosti studentiv: navchalnyi posibnyk. Kharkiv.: Natsionalnyi aerokosmichnyi universytett im. M. Ye. Zhukovskoho. 40. [in Ukrainian].
7. Odintsova, V. M. (2017) Osoblyvosti motyviv vyboru profesii psykholoha. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. 3. T.1. 121–125. [in Ukrainian].
8. Pavlova, N. A. (2005) Motivaciya uchebnoj deyatel'nosti studentov pedagogicheskogo vuza: avtoref. dis.... kand. psihol. nauk. Yaroslavl', 24. . [in Russian].
9. Sahach, O. M. (2018) Motyvatsiinyi komponent yak skladova hotovnosti u pedahohichnii teorii. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka. Serii: Pedahohichni nauky. 151. 56–59. [in Ukrainian].
10. Zelenskyi B., & Zelenskyi R. (2018). Motivation: Attitude of Students of Higher Education Institutions of the I-II Accreditation Levels Toward Physical Education Classes. *Teorimb Ta Metodika Fmzičnogo Vihovannb*, 18(3), 114–125. [in Rumuniia].
11. Nosko M., Arkhypov O., Khudolii O., Filatova Z, & Yevtushok M. (2019) Pedagogical Conditions for Swimming Skills Development in Students of Pedagogical Educational Institutions *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2. 11. 240–255. [in Rumuniia].
12. Nosko M., Sahach O, Nosko Y, Griban G et al. (2020) Professional development of future physical culture teachers during studying at higher educational institutions. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 9. 5. 44–55.

Citation: O. M. Sahach (2020). MOTIVATION AS A FACTOR OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 6(44). doi: 10.26886/2520-7474.6(44)2020.15

Copyright O. M. Sahach ©. 2020. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.